

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΥΘΩΝ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΜΙΑ ΟΜΙΛΙΑ
ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Στο φύλλο της 6ης Ιουνίου 1821 η παρισινή εφημερίδα *Le Constitutionnel*¹ δημοσίευσε ένα σύντομο κείμενο που το χαρακτήρισε ως ομιλία του Π. Π. Γερμανού στο μοναστήρι της Αγίας Λαύρας· την ομιλία, που σύμφωνα με την εφημερίδα έγινε στις 8(20) Μαρτίου 1821, την παρακολούθησαν κληρικοί και πιστοί της Πελοποννήσου. Η πρώτη γνωστή επισήμανση του δημοσιεύματος έγινε το 1966 από την κ. Γιολάντα Τερέντσιο στην εφημερίδα *Το Βήμα*². Του ίδιου του κειμένου της ομιλίας η πρώτη γνωστή αναδημοσίευση έγινε το 1988 στην εφημερίδα *Η Φωνή των Καλαβρύτων*³.

Ο ίδιος δεν πρωτοδιάβασα το κείμενο σε καμιά από αυτές τις πηγές· το πρωτοδιάβασα σε εικονογραφημένο τετράπτυχο για την Αγία Λαύρα, έκδοση της Μητρόπολης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, το οποίο αγόρασα τον Αύγουστο του 1994 κατά την επίσκεψή μου σ' αυτό το μοναστήρι⁴. Στο τετράπτυχο

1. *Le Constitutionnel*, journal du commerce, politique et littéraire, Bibliothèque Nationale, Périodiques, microfilm D96, 6 Ιουνίου 1821 (εικόνα 1).

2. *Το Βήμα*, Παρασκευή, 25 Μαρτίου 1966, σ. 6. Γιολάντα Τερέντσιο, «Πώς έμαθε η Δύση τον ξεσηκωμό του 1821»: «Στις 6 Ιουνίου η γαλλική εφημερίδα “Κονστιτυσιοννέλ” είχε δημοσιεύσει την προκήρυξη στους Έλληνες του Παλαιών Πατρών Γερμανού στις 20 Μαρτίου μέσα από το Μοναστήρι της Αγίας Λαύρας, να πάρουν τα όπλα και ν’ αποτινάξουν τον ζυγό».

3. *Η Φωνή των Καλαβρύτων*, έτος 30ό, αρ. φύλλου 497, Ιούλιος 1988. Μαζί με το κείμενο της ομιλίας του Π. Π. Γερμανού, η εφημερίδα αναδημοσίευσε και τη γνωστή προκήρυξη της Μεσσηνιακής Γερουσίας, υπογεγραμμένη από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, που επίσης είχε δημοσιευτεί στον *Constitutionnel*, αλλά δέκα ημέρες αργότερα, καθώς και μετάφραση και των δύο στα ελληνικά από την κ. Φανή Βασιλειάδου-Δημητρακοπούλου. Ο ιδιοκτήτης-εκδότης-διευθυντής της εφημερίδας κ. Θάνος Π. Τσαπάρας σημειώνει ότι αναζητούσε το κείμενο αφότου πληροφορήθηκε για το άρθρο της κ. Γ. Τερέντσιο. Τα δύο κείμενα με τη μετάφρασή τους, τα σχόλια-θριαμβολογίες και το κύριο άρθρο με τον τίτλο «Τελεία και παύλα πλέον στα ψεύδη» καταλαμβάνουν ολόκληρη σχεδόν την πρώτη σελίδα της εφημερίδας (βλ. και την εικόνα 2).

4. Το τετράπτυχο, διαστάσεων 0,30×0,15 μ., είναι έκδοση του 1993· η τιμή πώλησής του ήταν 500 δρχ. (βλ. και την εικόνα 3).

μία ολόκληρη σελίδα καλύπτεται από φωτογραφία του γαλλικού κειμένου και από τη μετάφρασή του, που γι' αυτήν την έκδοση έχει γίνει από τον κ. Ανδρέα Βελισσάριο· στην προηγούμενη σελίδα μπορεί κανείς να διαβάσει θριαμβευτικό σχόλιο, το οποίο καταλήγει ως εξής: «Η “διακήρυξις του Γερμανού” ανεγνώσθη από τον ίδιο τον Αρχιεπίσκοπο στη Μονή της Αγίας Λαύρας την 20ήν(8ην) Μαρτίου 1821! Απ' εδώ κι' εμπρός η δόξα των Καλαβρύτων θα θεμελιώνεται όχι στο θρόνο, αλλά σε αδιάσειστα ιστορικά έγγραφα!».

Ας διαβάσουμε τώρα το κείμενο, όπως δημοσιεύτηκε στον *Constitutionnel*· οι δείκτες μόνον έχουν προστεθεί από μένα, για να διευκολυνθεί η παραπομπή στο αναφερόμενο χωρίο της Παλαιάς Διαθήκης⁵.

EXTERIEUR PELOPPONÈSE

Allocution de Germanicus, exarque de la première Achaïe, archevêque de Patras, au clergé et aux fidèles du Péloponèse, prononcée dans le couvent des frères Laures du mont Vêlin, le 8 (20) mars 1821.

Nos très-chers frères, le Seigneur qui a frappé nos pères et leurs enfans, vous annonce, par ma bouche, la fin des jours de larmes et de preuves. Sa voix a dit: Que vous seriez *la couronne de sa gloire et le diadème de son royaume. La sainte Sion ne sera plus livrée à la désolation (Isaïe 62.3)*⁶. *Le temple du Seigneur, traité comme un lieu ignoble; ses vases de gloire trainés dans la fange (I Mach. 2.8.9)*⁷, vont être vengés. *L'abîme a créé l'abîme (Ps. 41.8)*⁹; *les miséricordes antiques du Seigneur (Lament*

5. Για την αναγνώριση των αναφορών στα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης, στο βαθμό που είναι αναγνωρίσιμα, χρησιμοποίησα την 5η έκδοση (Αθήνα 1965) του *Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους εβδομήκοντα* από την Αδελφότητα Θεολόγων η «Ζωή».

6. Για να αναγνωριστεί κάπως το νόημα της αναφοράς, παραθέτω τις παραγράφους 1 έως 4, όχι μόνον την 3. Ησαΐας ΞΒ', «Διά Σιών ου σιωπήσομαι και διά Ιερουσαλήμ ουκ ανήσω, έως αν εξέλθω ως φως η δικαιοσύνη μου, το δε σωτήριόν μου ως λαμπράς καυθήσεται. 2. και ύψονται έθνη την δικαιοσύνην σου και βασιλείς την δόξαν σου, και καλέσει σε το όνομά σου το καινόν, ό ο Κύριος ονομάσει αυτό. 3. και έση στέφανος κάλλους εν χειρί Κυρίου και διάδημα βασιλείας εν χειρί Θεού σου. 4. και ουκέτι κληθήση καταλελειμμένη, και η γη σου ου κληθήσεται έτι έρημος.

7. Α' Μακκαβαίων, Β', 8. «Εγένετο ο ναός αυτής⁸ ως ανήρ άδοξος, 9. τα σκεύη της δόξης αυτής αιχμάλωτα απήχθη, απεκτάνθη τα νήπια αυτής εν ταις πλατείαις, οι νεανίσκοι αυτής εν ρομφαία εχθρού».

8. Ο λόγος είναι για την Ιερουσαλήμ.

9. Ψαλμοί, 41, 8. «Αβυσσος άβυσσον επικαλείται...».

de Jérem. 5.1)¹⁰ vont descendre sur son peuple. La race impie des Turcs a comblé la mesure des iniquités; l'heure d'en purger la Grèce est arrivée, suivant la parole de l'Eternel: *Chasse l'esclave et son fils* (Genèse 21.10)¹¹. Aimez-vous donc, race hellénique, deux fois illustre par vos pères; *armez-vous du zèle de Dieu; que chacun de vous ceigne le glaive; car il est préférable de mourir les armes à la main que de voir l'opprobre du sanctuaire et de la patrie* (Ps. 44.4)¹². *Brisons nos fers et le joug qui charge nos têtes* (Ps. 2.3)¹³, *car nous sommes les héritiers de Dieu et les co-héritiers de J.-C.* (Ps. 8.17)¹⁴.

D'autres que votre prélat vous parleront de la gloire de vos ancêtres, et moi je vous répéterai le nom de Dieu *auquel nous devons un amour plus fort que la mort* (Cant. 8.6)¹⁵.

Demain, précédés de la croix, nous marcherons vers cette ville de Patras, dont le territoire est sanctifié par le sang du glorieux martyr l'apôtre saint André. Le Seigneur centuplera votre courage, et pour ajouter aux forces qui doivent vous animer, je vous relève du jeûne de carême que nous observons. Soldats de la croix, c'est la cause même du ciel que vous êtes appelés à défendre. Au nom du Père, du Fils et du Saint Esprit soyez bénis et absous de tous vos péchés.

Η δημοσίευση του χειμένου στον παρισινό *Constitutionnel*, η τύχη του και οι πρόσφατες χρήσεις του παρουσιάζουν ιστοριογραφικό ενδιαφέρον, το οποίο θα προσπαθήσω να περιγράψω, μολονότι η αποκρυπτογράφησή τους είναι εξαιρετικά δυσχερής από έλλειψη τεκμηριωτικής υποστήριξης.

Μένοντας για λίγο στην εικόνα του ίδιου του χειμένου δεν είναι δύσκολο να διακρίνουμε δύο διαφορετικά περιεχόμενα: στην πρώτη, μεγάλη, παράγραφο, δηλαδή στα δύο τρίτα του χειμένου, γίνεται μια συνεχής και εν πολλοίς ασυ-

10. Θρήνοι Ιερεμίου, Ε', 1. «Μνήσθητι, Κύριε, ότι εγενήθη ημίν' επίβλεψον και ιδέ τον ονειδισμόν ημών».

11. Γένεσις ΚΑ', 10. «Και είπε τω Αβραάμ· έκβαλε την παιδίσκην ταύτην και τον υιόν αυτής· ου γαρ μη κληρονομήσει ο υιός της παιδίσκης ταύτης μετά του υιού μου Ισαάκ».

12. Ψαλμοί 44, 4. «Περίζωσαι την ρομφαίαν σου επί τον μηρόν σου, δυνατέ, τη ωραιότητί σου και τω κάλλει σου».

13. Ψαλμοί 2, 3. «Διαρρήξωμεν τους δεσμούς αυτών και απορρίψωμεν αφ' ημών τον ζυγόν αυτών».

14. Η παραπομπή: Ψαλμοί 8, 17 είναι λανθασμένη. Η σωστή παραπομπή είναι: Προς Ρωμαίους 8, 17. «κληρονόμοι μὲν θεού, συγκληρονόμοι δε Χριστού». Είναι η μόνη αναφορά που δεν προέρχεται από την Π. Διαθήκη.

15. 'Ασμα Ασμάτων Η', 6. «Θες με ως σφραγίδα επί την καρδίαν σου, ως σφραγίδα επί τον βραχίονά σου· ότι κραταιά ως θάνατος αγάπη, σκληρός ως άδης ζήλος· περίπτερα αυτής περίπτερα πυρός, φλόγες αυτής».

La séance est levée à 5 heures et remise à demain.

N. B. M. le lieutenant Fesneau nous écrit pour nous prier de rectifier une erreur involontaire qui nous est échappée dans le compte que nous avons rendu hier de la déposition du témoin D'apier. Ce témoin n'a point déclaré, comme nous avons cru l'entendre, que M. Fesneau lui avait dit qu'il avait reçu 500 fr. pour distribuer. Cette assertion du lieutenant D'apier avait rapport à un autre accusé.

EXTÉRIEUR.

PELOPONNÈSE.

Allocution de Germanicus, exarque de la première Achaïe, archevêque de Patras, au clergé et aux fidèles du Péloponnèse, prononcée dans le couvent des frères Laures du mont Vélou, le 8 (20) mars 1821.

Nos très-chers frères, le Seigneur qui a frappé nos pères et leurs enfants, vous annonce, par ma bouche, la fin des jours de larmes et de peines. Sa voix a dit : Que vous seriez la couronne de sa gloire et le diadème de son royaume. La sainte Sion ne sera plus livrée à la désolation (Isaïe. 62. 3.) Le temple du Seigneur, traité comme un lieu ignoble ; ses vases de gloire traînés dans la fange (1 Mach. 2. 8. 9), vont être vengés. L'abîme a créé l'abîme (Ps. 41. 8.) ; les miséricordes antiques du Seigneur (Lament de Jérém. 5. 1.) vont descendre sur son peuple. La race impie des Turcs a comblé la mesure des iniquités ; l'heure d'en purger la Grèce est arrivée, suivant la parole de l'Éternel : Chasse l'esclave et son fils (Génèse. 21. 10.) Aimez-vous donc, race hellénique, deux fois illustre par vos pères ; armiez-vous du zèle de Dieu : que chacun de vous ceigne le glaive ; car il est préférable de mourir les armes à la main que de voir l'opprobre du sanctuaire et de la patrie (Ps. 44. 4.) Brisons nos fers et le joug qui charge nos têtes (Ps. 2. 3.) ; car nous sommes les héritiers de Dieu et les co-héritiers de J.-C. (Ps. 8. 17.)

D'autres que votre prélat vous parleront de la gloire de vos ancêtres, et moi je vous répéterai le nom de Dieu auquel nous devons un avenir plus fort que la mort. (Cant. 8. 6.)

Demain, précédés de la croix, nous marcherons vers cette ville de Patras, dont le territoire est sanctifié par le sang du glorieux martyr l'apôtre saint André. Le Seigneur centuplera votre courage ; et pour ajouter aux forces qui doivent vous animer, je vous relève du jeûne de carême que nous observons. Soldats de la croix, c'est la cause même du ciel que vous êtes appelés à défendre. Au nom du Père, du Fils et du Saint Esprit, soyez bénis et absous de tous vos péchés.

BOURSE DE PARIS, du 5 juin. — Cinq pour cent consolidés, jouiss. de 22 mars 1821, 87f 25c 20c 15c 10c 5c 87f 86f 90c 87f 86f 95c 87f 86f 90c 86f 85c 90c 85c 80c 80c 70c 60c 60c 50c 40c 55c

Reconnaiss. de liqu., jouiss. du 22 mars, 98f 98f 100 98f 97f 900

Actions de la banque, jouiss. du 1er janv., 1587f 50c 1590f 1592f 50c 1590f

Oblig. de la ville, jouiss. du 1er avril, 1277f 50c.

Εικόνα 1. Το κείμενο της ομιλίας του Π. Π. Γερμανού στην παρισινή επ. Le Constitutionnel, 6 Ιουνίου 1821.

νάρτητη παραπομπή σε χωρία της Παλαιάς Διαθήκης, που για να την εκλάβει κανείς ως παρακίνηση σε επαναστατική πράξη, είναι υποχρεωμένος να διαστείλει πολύ την έννοια της αλληγορίας· στις δύο τελευταίες, αντίθετα, παραγράφους, όχι μόνον το επαναστατικό πνεύμα είναι σαφές, αλλά γίνεται αναφορά και σε δύο συγκεκριμένες ενέργειες του Π. Π. Γερμανού, ο οποίος απάλλαξε τους επαναστατημένους από την υποχρέωση της νηστείας —ήταν η περίοδος της μεγάλης τσσαρακοστής— και από τις αμαρτίες τους.

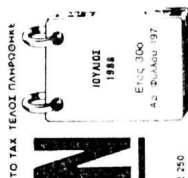
Κάτι που προξενεί εντύπωση στο κείμενο είναι ότι οι αναφορές στα χωρία της Παλαιάς Διαθήκης, στην πλειονότητά τους, είτε γίνονται λανθασμένα, είτε έχουν παραμορφωθεί. Ακόμη μεγαλύτερη όμως εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι η «Ιερά Μητρόπολις Καλαβρύτων και Αιγιαλείας», όταν εξέδωσε το τετράπτυχο για την Αγία Λαύρα, δεν απασχολήθηκε με αυτό το πρόβλημα· ακόμη χειρότερα: ο μεταφραστής του κειμένου δε φρόντισε να ανατρέξει στις πηγές για να επαληθεύσει την ορθότητα των αναφορών, κάτι που θα τον διευκόλυνε και στη μετάφρασή του, με αποτέλεσμα η παραμόρφωση να μετατρέπεται σε παραποίηση¹⁶.

Όσο, πάντως, και αν δε χρειάζεται να επιμείνει κανείς στην κάκιστη ποιότητα των δύο μεταφράσεων και όσο και αν επιθυμεί να μην υποκύψει στους ορισμούς της συνωμοτικής αντίληψης για την Ιστορία, δεν μπορεί να μην επισημάνει κάποιες διαφαινόμενες μεταφραστικές σκοπιμότητες, με κυριότερη τη μετάφραση ως «Διακήρυξης» της πρώτης λέξης του κειμένου, της λέξης «Allocution», που σημαίνει ομιλία¹⁷: το «Διακήρυξη» είναι επισημότερο και εντυπωσιαχότερο και γι' αυτό το γεγονός της εκφώνησης του κειμένου αποκτά πολυτελέστερο ιδεολογικό ένδυμα.

Το ίδιο το γεγονός, η εκφώνηση δηλαδή λόγου από το συγκεκριμένο πρόσωπο, στο συγκεκριμένο ακροατήριο, τόπο και χρόνο και με το συγκεκριμένο περιεχόμενο, είναι από άλλη πηγή άγνωστο· ο ίδιος ο Π. Π. Γερμανός, στα

16. Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για τη μεταφράστρια του κειμένου στη *Φωνή των Καλαβρύτων*. Ιδού ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: τη γαλλική φράση «Chasse l'esclave et son fils» (Γένεσις, ΚΑ', 10) τη βρίσκουμε μεταφρασμένη «να πετάξεις έξω, να διώξεις, τον σκλάβον και τον υιόν του» στο τετράπτυχο ή «καταδίωξε τον δούλον και τον υιόν του» στη *Φωνή των Καλαβρύτων*· οι δύο μεταφραστές, εάν είχαν ανοίξει την Παλαιά Διαθήκη, θα είχαν διαβάσει «έκβαλε την παιδίσκην ταύτην και τον υιόν αυτής...».

17. Η λέξη *allocution* χρησιμοποιείται για τον προφορικό λόγο. Το πρόβλημα πρέπει να υποθέσουμε ότι προέκυψε από τη δημοσίευση στην ίδια σελίδα της *Φωνής των Καλαβρύτων* και της Προκήρυξης της Μεσσηνιακής Γερουσίας, η οποία στη γαλλική της απόδοση αρχίζει με τη λέξη «Déclaration». Έχουμε δηλαδή δύο μεταφραστές που έχουν μπροστά τους δύο γαλλικά κείμενα, όπου το ένα αρχίζει με τη λέξη «Déclaration» και το άλλο με τη λέξη «Allocution», και μεταφράζουν και στις δύο περιπτώσεις με τη λέξη «Διακήρυξη».

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

ΕΣΡΑ ΓΡΑΦΕΙΑ 250 01 ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ ΤΗΛ. 2692 22 250
Ισοκρίτης, Έδρα της Διεύθυνσης
ΘΑΝΟΣ Π. ΤΣΑΝΑΛΗΣ

Με χαρά και περηφάνεια «Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ» παρουσιάζει σήμερα:

ΑΔΙΑΨΕΥΣΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

- Στις 8 Μαρτίου 1821 ο Παλαιών Πατρών Γερμανός κήρυξε την Επανάσταση, στο ιστορικό Μοναστήρι της Αγίας Λαύρας
- Απλετο φως στο ιστορικό ερώτημα από Γαλλική Εφημερίδα του 1821

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ, που φέρεται να ξεκίνησε την εξέγερση των Καλαβρυτών, είναι η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα. Η έκδοση της εφημερίδας έγινε στην πόλη της Κέρκυρας, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα κυκλοφόρησε για ένα χρόνο, από τον Μάρτιο του 1821, μέχρι τον Ιούλιο του 1822. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

• ΚΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Εικόνα 2. Το φύλλο της εφ. Η Φωνή των Καλαβρυτών, όπου αναδημοσιεύτηκε το κείμενο από την εφ. Le Constitutionnel.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

ΠΙΣΤΟΣ ΜΑΥΡΟΜΑΛΙΝΗΣ, γενναίο ήρωα της

• ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙΑ ΠΑΘΟΝ ΣΤΑ ΨΕΥΔΗ

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Συντάκτης: Βασίλης Κρεμμυδάς

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

• ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΜΕΡΙΑΣ ΤΟΥ 1821

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

• ΚΑΙ Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η εφημερίδα κυκλοφόρησε στην Κέρκυρα, που τότε αποτελούσε το κέντρο της επανάστασης. Η εφημερίδα περιείχε πληροφορίες για την εξέγερση, καθώς και για την κατάσταση της χώρας. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη. Η εφημερίδα ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, και η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ευρώπη.

Απομνημονεύματά του ούτε καν υπαινίσσεται ένα τέτοιο γεγονός, κάτι που, όπως θα δούμε, δε σημαίνει αναγκαστικά ότι δεν είχε σχέση με το δημοσίευμα του *Constitutionnel*. Δύο όμως πράξεις του που αναφέρονται στο κείμενο, ότι δηλαδή απάλλαξε τους πολεμιστές από την υποχρέωση της νηστείας και τους συγχώρησε τις αμαρτίες, σε άλλες όμως συνθήκες, είναι γνωστές από το 1824, γιατί μας τις έχει πει ο F.- C.- H.- L. Pouqueville¹⁸. Ο F. Pouqueville κάνει λόγο για μια ομιλία του Π. Π. Γερμανού στην Αγία Λαύρα, όπου είχαν συγκεντρωθεί «les archontes de Patras, ceux de Vostitza, de Calavryta, les chefs militaires du mont Olénos, quelques députés de Gastouni, les Hegoumènes des monastères voisins...», αλλά αυτή είναι μακροσκελής, έχει εντελώς διαφορετικό περιεχόμενο και είναι τοποθετημένη σε διαφορετικό χρονικό σημείο¹⁹.

Ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον για το πρόβλημα που μας απασχολεί εδώ παρουσιάζει η αναφορά του F. Pouqueville σε μια άλλη ομιλία του Π. Π. Γερμανού²⁰, την οποία εκφώνησε, κατά την περιγραφή, μάλλον μια από τις πρώτες-πρώτες ημέρες του Απριλίου 1821²¹, όταν η ανταλλαγή μηνυμάτων ανάμεσα στον Γιουσούφ πασά που κατευθυνόταν προς την Πάτρα και στους αρχηγούς των εξεγερμένων πατρινών είχε αποδείξει την αποφασιστικότητα των δύο πλευρών να οδηγηθούν σε σύγκρουση. Σ' αυτήν λοιπόν την κατά τον F. Pouqueville ομιλία του Π. Π. Γερμανού «on remarqua ces paroles de l'Écriture», μερικές δηλαδή από τις φράσεις που βρίσκουμε στο κείμενο του «Constitutionnel», όπως «d'abîme invoque l'abîme! que notre amour pour Dieu soit fort, ô mes frères, comme la mort! brisons leurs liens et jetons loin de nous le joug qu'ils nous ont imposé!...»²².

Αυτά είναι τα εμπειρικά δεδομένα που πλαισιώνουν το ζήτημα που μας απασχολεί και είναι φανερό ότι ελάχιστα διευκολύνουν τη διατύπωση των απαντήσεων που μας χρειάζονται. Όσα λοιπόν φλύαρα μας λένε ορισμένες πηγές (F. Pouqueville) και η απόλυτη σιωπή για τα ίδια άλλων πηγών (Π. Π. Γερ-

18. F. - C. - H. - L. Pouqueville (στο εξής: F. Pouqueville), *Histoire de la régénération de la Grèce*, τόμος Β', Παρίσι 1824, σ. 337.

19. F. Pouqueville, *ό.π.*, σ. 329-336. Ο Π. Π. Γερμανός ούτε για κάποια τέτοια ομιλία κάνει λόγο στα Απομνημονεύματά του.

20. Ας σημειωθεί εδώ, γιατί θα μας χρειαστεί και πιο κάτω, ότι ο Γάλλος περιηγητής έχει βάλει τον Π. Π. Γερμανό να εκφωνεί, κάθε λίγο και λιγάκι, επαναστατικούς λόγους και ότι ο ίδιος ο υποτιθέμενος εκφωνών δεν τους αναφέρει ούτε αυτό όμως σημαίνει αναγκαστικά ότι μερικούς απ' αυτούς, τουλάχιστον, δεν τους εκφώνησε.

21. Είναι γνωστό ότι το Πάσχα του 1821 έπεσε στις 10 Απριλίου· αυτή η ομιλία, αν έγινε, έγινε κάπου γύρω στην Κυριακή των Βαΐων, 3 Απριλίου 1821.

22. F. Pouqueville, *ό.π.*, σ. 395-396.

«Ο ΟΡΚΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ»
ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΝ

Έλαιογραφία του Θεοδ. Βρυζάκη, έτος 1840 – Μουσείον Μπενάκη – Αθήναι

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1821 ΑΡΧΙΣΕ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ
ΤΗΝ 20ήν ΜΑΡΤΙΟΥ 1821
ΜΕ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΝ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Υπάρχουν αδιάσειστα ιστορικά έγγραφα, σύμφωνα με τα οποία αποδεικνύεται περιτάνως πλέον, ότι στις 20 Μαρτίου 1821 (μέ το παλαιό Ήμερολόγιο, πού ακολουθούσε τότε η Χώρα μας, στις 8 Μαρτίου) ο Παλαιών Πατρών Γερμανός εκήρυξε την έναρξη του Αγώνος στην Αγία Λαύρα, προοιδιαρίζοντας την επομένη ως ημέραν επιθέσεως προς απελευθέρωσιν των Πατρών! Σκοπιά λοιπόν εορτάζεται η 21η Μαρτίου στή Καλάβρυτα ως ημέρα απελευθερώσεως της πόλεως. Τά Καλάβρυτα απελευθερώθησαν πρώτα από ολοκληρη την σλαβομένη Ελλάδα!

Κατά τό έτος 1988 ο Θάναος Τσαπάρας, εκδότης τής Έφημερίδος «Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ», έφερε γιά πρώτη φορά στό φώς ένα μοναδικό καί άκαταμάχητο ιστορικό Έγγραφο, τήν «ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΝ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ», ή όποία δημοσιεύθηκε τήν 6ην Ιουνίου 1821 στη Γάλλική Έφημερίδα «LE CONSTITUTIONNEL»!

Η «ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ» άνεγνώσθη από τόν ίδιο τόν Αρχιεπίσκοπο στη Μονή τής Αγίας Λαύρας τήν 20ήν (8ην) Μαρτίου 1821! Άπ' έδώ κι έμπρός ή δόξα των Καλαβρύτων θα θεμελιώνεται όχι στο θρύλο, αλλά σέ αδιάσειστα ιστορικά Έγγραφα!

(Βλέπε επίσης άπέναντι)

Εικόνα 3. Δύο σελίδες από το τετράπτυχο της Μητρόπολης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας.

©: ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΚΑΙ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Σχεδιασμός - Κείμενα - Επιμέλεια: † Μητροπολίτης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ - Ιανουάριος 1993

Έκτύποις: Γ. Τσιβερώτης

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

LE CONSTITUTIONNEL

HAÏSI 6 IOYNIOS 1821

"ΕΞΩΠΕΡΙΚΟΝ - ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ"

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ.

Ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν. Ἐξάρχου τῆς πρώτης κατὰ τὴν τάξιν Ἀχαΐας.
πρὸς τὸν Κληρὸν καὶ τοὺς πιστοὺς τῆς Πελοποννήσου, ἡ ὁποία ἐξεργασίη ἐντὸς τῆς
Μηνὸς τῶν Ἀδείων τῆς Ἀνάρας τοῦ ὁμοῦ Βελιά τὴν 8ην (20ήν) Μαΐου 1821

«Πολυεταπημένοι μας ἀδελφοί, ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐπιμόνησε (ἐνν. διὰ τῆς ἐποδο-
λώσεως εἰς τὸν κατακτητὴν) τοὺς πατέρας μας καὶ τὰ τέκνα των, σὰς ἀνεργάλλει διὰ τοῦ
στόματός μου τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν τῶν διακρίων καὶ τῶν δογματισμῶν. Ἡ φωνὴ Του εἶπεν
ὅτι εἰσθε ὁ στέφανος τοῦ καλλῶν Του καὶ τὸ διὰ τῆς Βασιλείας Του. Ἡ ἁγία Σιών
δὲν θὰ παραδοθῇ πλέον εἰς τὴν ἐρήμωσιν (Ἠσαΐας, 62,3). Ὁ ναὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος
ἐβεβλήθη ὡς ἓως ἑνὸς ἀλλοῦ χώρου, τὰ σκεπὴ τῆς δόξης, τὰ ὁποῖα ἐσφύθησαν εἰς τὸν βου-
ροχον (Α' Ματθαῖ, 2, 8-9), θὰ γίνων καταγίγ! Ἡ ἀβυσσὸς τὴν ἀβυσσον ἐπικαλεῖται (Ψάλμ.
41,8) ἡ παλαιόθεν (δηλ. ἡ ἐγνωσμένη) εὐσταλὴς καὶ τοῦ Κυρίου (Θωρῖνι. Τερεμῖον 5,1) θὰ
ἐπιστάσῃ τὸν λαόν Του. Ἡ φυλὴ τῶν Τούρζων ὑπερέβη τὸ μέτρον τῶν ἀνομιῶν, ἡ ὥρα
τοῦ καθαρμοῦ ἐφθασε, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τοῦ Αἰωνίου: "νὰ πετάξῃς ἔξω, νὰ διω-
ξῃς, τὸν σκλάβον καὶ τὸν υἱόν του" (Γένεσι, 21,10). Νὰ εἰσθε, λοιπὸν, ἐταπημένοι, ὁ γένος
τῶν Ἑλλήνων, φυλὴ Ἑλληνική, (ἐνν. καθὼς εἰσθε) δύο φορές δοξαζόμενοι ἀπὸ τοὺς Πα-
τέρας σας: ὀπλισθε μὲ τὸν ζήλον τοῦ Θεοῦ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν ὡς ὥσθη τὴν ρωμαϊκὴν
τοῦ διότι εἶναι προτιμώτερον νὰ ἀποθάνῃ τις μὲ τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας, παρὰ νὰ καταστῇ
τὰ ἱερά τῆς Πίστεώς του καὶ τὴν Πατρίδα του (Ψάλμ. 44,4). Ἐμπρὸς λοιπὸν "ὡς συντοί-
μωμεν τὰ δεσμά, τὸν ζυγὸν ὁ ὁποῖος ἐπιτάθηται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μας" (Ψάλμ. 2,3), διότι
εἴμεθα οἱ κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ συγκληρονόμοι τοῦ Ἱεροῦ Χριστοῦ (Ψάλμ. 8,17).

Οἱ ἄλλοι, καὶ ὅχι ἐμεῖς οἱ Ἑταπημένοι (κατὰ λέξιν: ἐκτὸς τοῦ ἱερᾶς εἰσθε), θὰ σὰς
ὀμιλήσων διὰ τὴν δόξαν τῶν προγόνων σας. Ἐγὼ ὁμοῦ θὰ σὰς ἐπαναλάβω τὸ ὄνομα τοῦ
Θεοῦ, πρὸς τὸν Ὅποιον ὀφείλομεν ἀγάπην ἰσχυροτέραν καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον (Ἀσμα
Ἀσμάτων 8,6).

Ἀδελφοί, ἀκολουθεῖν τὸν Σταυρόν, θὰ βαδίσωμεν πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν τῶν Πα-
τρῶν, τῆς ὁποίας ἡ γῆ εἶναι ἡγιασμένη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἐνδόξου Μάρτυρος Ἀποστόλου
Ἁγίου Ἀνδρέου. Ὁ Κύριος θὰ ἐκαιονταξάσῃ τὸ θάρος σας. Τὰ δὲ προσπεθὼν εἰς
ἡμᾶς αἱ ἀναγκαῖα διὰ τὰ ἀναξωρονηθῆτε δυνάμεις, σὰς ἀπαλλάσσω ἀπὸ τὴν νηστείαν
τῆς Τεσσαρακοστῆς, τὴν ὁποίαν τηροῦμεν.

Στρατιώται τοῦ Σταυροῦ, ὅτι καλεῖσθε νὰ ὑπερασπισθῆτε, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ θέλημα
τοῦ Οὐρανοῦ! Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ εἰσθε
ἐνλορημένοι καὶ συγκρορημένοι ἀπὸ πάσας τὰς ἁμαρτίας σας».

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΣ)

μανός), μαζί με τον τύπο και το περιεχόμενο της ομιλίας, μας οδηγούν στη σκέψη ότι τόσο το κείμενο που δημοσιεύτηκε στον *Constitutionnel*, όσο και το γεγονός στο οποίο αναφέρεται, η συγκεκριμένη ομιλία δηλαδή του Π. Π. Γερμανού, είναι κατασκευασμένα. Είδαμε ότι το κείμενο είναι συντεθειμένο από χωρία της Παλαιάς Διαθήκης (αρκετά απ' αυτά παραμορφωμένα και με λανθασμένες παραπομπές) που, ακουόμενα, δύσκολα θα προκαλούσαν επαναστατική έξαρση και από αναφορές σε συγκεκριμένες εκκλησιαστικού τύπου ενέργειες του Π. Π. Γερμανού υπέρ των εξεγερμένων (νηστεία - αμαρτίες). Το κείμενο είναι εξαιρετικά σύντομο για να μπορεί να θεωρηθεί ομιλία οποιουδήποτε τύπου, οι συνεχείς αλληγορίες του ασφαλώς δεν ήταν ευχερώς κατανοήσιμες και πάντως κανένας λόγος δεν υπήρχε για να χρησιμοποιηθούν και, τέλος, το περιεχόμενο —και ο τύπος— του καθόλου δε μοιάζουν με το περιεχόμενο και τον τύπο των ομιλιών και των προκηρύξεων της έναρξης του Αγώνα.

Έχουμε λοιπόν να κάνουμε με ένα κατασκευασμένο κείμενο μιας ομιλίας που δεν έγινε· τουλάχιστον, στο χρόνο και στο χώρο που αναφέρεται. Τι συνέβη λοιπόν· γιατί έγινε αυτή η δημοσίευση —ας σημειωθεί παρεμπιπτόντως ότι ο *Constitutionnel* ήταν μία από τις εγκυρότερες γαλλικές εφημερίδες—, ποιοί ενδιαφέρθηκαν γι' αυτήν και σε τι απέβλεπαν; και, φυσικά, ακολουθούν τα ερωτηματικά για τις μεταγενέστερες, των τελευταίων ετών δηλαδή, αναπαραγωγές του ιστορικού μύθου.

Εάν θελήσουμε να αναζητήσουμε αυτούς που πρωταγωνίστησαν σ' αυτήν την υπόθεση, η τεκμηρίωσή μας μας κατευθύνει σε τρία πρόσωπα: Π. Π. Γερμανός, F. Rouqueville και H. Rouqueville, πρόξενος τότε της Γαλλίας στην Πάτρα και αδελφός του προηγούμενου, ο οποίος επίσης είχε διατελέσει πρόξενος και στην Πάτρα επί αρχιερατείας του Π. Π. Γερμανού. Στην τεκμηρίωση που μας προσφέρουν οι δύο πρώτοι διαπιστώνουμε κάτι παράδοξο: ό,τι σχετίζεται με ομιλίες, πρωταγωνιστικούς ρόλους, πρωτοβουλίες, αναφορές σε χωρία της Γραφής κ.ά.ό. του Π. Π. Γερμανού δεν το πληροφορούμαστε, ούτε ως υπαινιγμό, από τον ίδιο, αλλά μόνον από τον F. Rouqueville. Παράλληλα, στα κείμενα των δύο καθόλου δεν αποκρύπτεται η στενή σχέση τους: ο Γάλλος περιηγητής και πρόξενος έχει ανακηρύξει τον Π. Π. Γερμανό σε μοναδικό πρωταγωνιστή της έναρξης του Αγώνα στην περιοχή του, σε αρχηγό, ο οποίος κατέστρωσε και εκτέλεσε με επιτυχία όλα τα επαναστατικά σχέδια και στον οποίο υπάκουαν όλοι και ο Π. Π. Γερμανός, με τη σειρά του, το γαλλικό προξενείο της Πάτρας και τον πρόξενό του σε μοναδικό καταφύγιο και προστάτη των δεινοπαθόντων εξεγερμένων και διωκομένων, τη στιγμή που τα άλλα προξενεία, ιδιαίτερα το αγγλικό, όχι μόνον ήταν εχθρικά, αλλά και πρόσφεραν βοήθεια, υλική και άλλη, στον εχθρό.

Ένα απόσπασμα από τα *Απομνημονεύματα* του Π. Π. Γερμανού είναι ίσως το κλειδί για να κατανοήσουμε την παραπάνω σχέση και να διευκολυνθούμε

στην εξήγηση που αναζητούμε. Γράφει λοιπόν ο Π. Π. Γερμανός: «Ο δε Γκριν δεν έπαυε να εφοδιάζει τους εν Πάτραις και Καστέλι εχθρούς, μεταφέρων τροφάς και εί τι άλλο αναγκαίον εκ Ζακύνθου· ότε ο Π. Πατρών έγγραφεν εν πρετέστον κατ' αυτού, περιεκτικόν των όσων κακών έγινεν αίτιος εις την πόλιν των Πατρών και εις τους Πατράιους, το οποίον απέστειλεν εις χείρας του Γαλλικού Κονσόλου Μπουκοβίλ, εις Ζάκυνθον ευρισκομένου, να το καταγράψη εις το βιβλίον του και να το εγχειρίσει»²³. Η τελευταία φράση θα μπορούσε να μας διευκολύνει, αν τη διαβάσουμε σωστά, μολονότι τα κείμενα των απομνημονευμάτων του Εικοσιένα δεν προσφέρονται σε φιλολογική επεξεργασία: το «πρετέστο» ο Γάλλος πρόξενος H. Rouqueville όφειλε να το καταγράψει στο βιβλίο εισερχομένων του προξενείου, να το πρωτοκολλήσει που θα λέγαμε σήμερα, και να το διαβιβάσει αρμοδίως, δηλαδή στο Υπουργείο των Εξωτερικών της Γαλλίας· αλλά το «και να το εγχειρίσει» θα μπορούσε να συμπεριλάβει και τον Τύπο και μάλιστα διά χειρός του αδελφού του, που ήταν διακεκριμένο μέλος της παρισινής κοινωνίας.

Οι δύο πρωταγωνιστές στην υπόθεσή μας, ο Π. Π. Γερμανός και το γαλλικό προξενείο της Πάτρας, δηλαδή οι αδελφοί Rouqueville, είχαν τώρα, πέρα από την παλαιότερη συνεργασία τους, επιπλέον λόγους να συνεργάζονται, επειδή και οι δύο βρίσκονταν σε ανάλογη μειονεκτική θέση ως προς τις νέες σχέσεις εξουσίας που παράγονταν στο πλαίσιο των πρώτων επαναστατικών κινήσεων και των αντίστοιχων ζυμώσεων: η γαλλική εμπορική παρουσία στην περιοχή είχε εξασθενήσει σημαντικά και ανάλογα είχε περιοριστεί ο πολιτικός ρόλος του γαλλικού προξενείου της Πάτρας· και οι αρχικοί δισταγμοί, σε βαθμό άρνησης, του Π. Π. Γερμανού να συναινέσει στην κήρυξη του Αγώνα είχαν μειώσει τις δυνατότητές του για πρωταγωνιστικό εξουσιαστικό ρόλο, κάτι που γινόταν ακόμη δυσχερέστερο από τη γενικότερη αρνητική στάση της επίσημης εκκλησίας. Έτσι, η παλαιά γνωριμία και συνεργασία υπήρχε τώρα ανάγκη να γίνει στενότερη και αποτελεσματικότερη: ο Π. Π. Γερμανός εξέδιδε «πρετέστα» κατά του Άγγλου προξένου στην Πάτρα, αυτού του «εχθρού» για το γαλλικό προξενείο, δείχνοντας ότι ένας ισχυρός παράγοντας της Επανάστασης και της εκκλησίας στήριζε τα γαλλικά συμφέροντα, και το γαλλικό προξενείο, στην πραγματικότητα ο F. Rouqueville, τον πρόβαλλε στο γαλλικό κοινό μέσω του Τύπου και στη γαλλική κυβέρνηση ως πρωτεργάτη του ελληνικού ξεσηκωμού και τον ισχυροποιούσε στο εσωτερικό μέσω της προβολής του στο εξωτερικό.

23. Μητροπολίτου Παλ. Πατρών Γερμανού, *Απομνημονεύματα*, έκδ. Δημόσιας Βιβλιοθήκης Δημητσάνας, Αθήνα 1975, σ. 35. Και στις σ. 23-25 ο Π. Π. Γερμανός, αφού περιγράφει αναλυτικά τις υπέρ των Τούρκων ενέργειες του Άγγλου και του Ισπανού προξένου, καταλήγει: «απ' εναντίας ο Γαλλικός Κόνσολος Μπουκοβίλ εφάρθη φιλανθρώπως, και εφύλαξε πολλούς αδυνάτους με το πράγμα των».

Με αυτό το σκεπτικό η αναπαράσταση της κατασκευής του ιστορικού μύθου μοιάζει ευχερής: ο Π. Π. Γερμανός τροφοδοτεί τον F. Pouqueville, μέσω του αδελφού του προξένου στην Πάτρα, με διάφορες αποσπασματικές πληροφορίες για πράξεις, συνομιλίες, ομιλίες και κινήσεις του, τις οποίες όμως δεν έχει συμπεριλάβει στα *Απομνημονεύματά* του, επειδή δεν είναι απολύτως ακριβείς, και αυτός κατασκευάζει ένα σύντομο κείμενο, στο οποίο τονίζεται η θρησκευτικότητα του ξεσηκωμού, το παρουσιάζει ως ομιλία ενώπιον κλήρου και πιστών σε έναν ιερό τόπο και σε μια χρονική στιγμή όπου κανένας άλλος δεν είχε κηρύξει την Επανάσταση και φροντίζει να δημοσιευτεί στον *Constitutionnel* ως είδηση από το εξωτερικό· όταν κατασκευάστηκαν όλα αυτά ήταν η στιγμή που ο Π. Π. Γερμανός προσπαθούσε, κατά τα λεγόμενά του, να συγκαλέσει όλους τους προκρίτους της Πελοποννήσου και να πρωταγωνιστήσει στη συγκρότηση κεντρικής οργάνωσης για την Επανάσταση, πριν από την άφιξη του Δ. Υψηλάντη.

Το γεγονός λοιπόν κατασκευάστηκε και η δημοσίευση του κειμένου στον *Constitutionnel* έγινε γιατί και τα δύο εξυπηρετούσαν τον Π. Π. Γερμανό: η υποστήριξη, έστω η ευμενής εικόνα, από τη Γαλλία θα διευκόλυνε τις διεκδικήσεις του στο πεδίο της εξουσίας. Ωφέλεια θα αποκόμιζε όμως και η γαλλική πλευρά, το γαλλικό προξενείο στην Πάτρα και οι αδελφοί Pouqueville, αφού η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη θα πληροφορούνταν ότι ο πρωτεργάτης του ελληνικού ξεσηκωμού ήταν «δικός τους». Δεν πρέπει να θεωρήσουμε ότι ο Π. Π. Γερμανός δε συμμετέσχε στην κατασκευή του ιστορικού μύθου ή, τουλάχιστον, δε συμφώνησε· είναι γνωστή η τακτική του να παρεμβαίνει οργανώνοντας ιδιαίτερες περιστασιακές συμμαχίες και να επιδεικνύει ένα ρόλο επιδιαιτησίας σε όλα τα επαναστατικά δρώμενα. Δεν πρέπει επίσης να μας διαφύγει ότι ως προς τον ξεσηκωμό στην Καλαμάτα στον *Constitutionnel* δημοσιεύτηκε η επίσημη προκήρυξη της Μεσσηνιακής Γερουσίας, στις 16 Ιουνίου 1821, ενώ ως προς αυτόν της περιοχής της Αχαΐας η κατασκευασμένη ομιλία του Π. Π. Γερμανού και όχι τα αντίστοιχα επίσημα κείμενα που παραδόθηκαν στα ευρωπαϊκά προξενεία της Πάτρας.

Το ζήτημα που μας απασχολεί έχει να κάνει με τους μηχανισμούς κατασκευής των ιστορικών μύθων και συνδέεται με το άλλο, το γνωστό, για την ύψωση του Λαβάρου από τον ίδιο Π. Π. Γερμανό²⁴, μόνο που ο μύθος με την ομιλία κατασκευάστηκε για άμεση και βραχυπρόθεσμη κυρίως χρήση, ανεξάρτητα από την εθνική παρακαταθήκη που δημιουργούσε στα επίπεδα των ιδεολογικών χρήσεων και των τοπικιστικών αντιπαλοτήτων.

Αυτήν την παρακαταθήκη θέλησαν να χρησιμοποιήσουν *Η Φωνή των Κα-*

24. Γι' αυτό βλ. το ωραίο άρθρο του Κ. Θεοδώρου (= Κ. Λάππας) «Στην Αγία Λαύρα πρώτα... ή το λάβαρο της Αγίας Λαύρας», εφ. *Η Αυγή*, 25 Μαρτίου 1979.

λαβρύτων και η μονή της Αγίας Λαύρας για να αναδείξουν σε ιστορική αλήθεια την έναρξη του Αγώνα της Ανεξαρτησίας στην περιοχή αυτή: μέσω ενός κειμένου που την ύπαρξή του καθυστέρησαν να την πληροφορηθούν 22 χρόνια αφότου την έκανε γνωστή η κ. Γ. Τερέντσιο. Η δημοσίευση του κειμένου από τον εκδότη της παραπάνω εφημερίδας και από τη Μητρόπολη Αιγιαλείας εκφράζει και ικανοποιεί τους γνωστούς κύκλους που επί πολλά χρόνια έχουν ανοίξει μέτωπο αντιπαλότητας με όσους αμφισβητούν τα πρωτεία της Αγίας Λαύρας και του Π. Π. Γερμανού στο ξεκίνημα του Αγώνα: είναι οι ίδιοι κύκλοι που αντέδρασαν έντονα κατά του σχολικού εγχειριδίου ιστορίας της Γ' Γυμνασίου²⁵, σε χρήση από το 1984 έως το 1991, επειδή εκεί δε λέγεται ότι η Επανάσταση άρχισε από την Αγία Λαύρα και τα Καλάβρυτα. Στο επίπεδο αυτού του είδους των ιδεολογικών χρήσεων το κείμενο του *Constitutionnel* έδειχνε να κλείνει οριστικά το θέμα και να βάζει «τελεία και παύλα στα ψεύδη».

25. Β. Κρεμμυδάς, *Ιστορία νεότερη-σύγχρονη, ελληνική-ευρωπαϊκή και παγκόσμια*, Αθήνα, Ο.Ε.Δ.Β., 1985, σ. 184-185.